

روزنامه نگاری

در

کردستان

تألیف : جمال خزینه دار
ترجمه : احمد سرینقی

آثار زیر چاپ مترجم :
۱- کورده وانی : معالاد و کروشاسی
۲- مہاباد نامہ : دائرہ المعارف
مہاباد

نشر کاک

۷۰۰ روپياں
بہار : ~~۷۰۰ روپياں~~

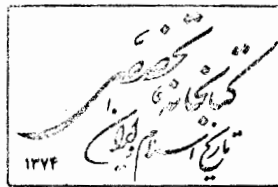
اسکین نیند

راهنمای

ژورنالیسم کوردی

۱۸۹۸-۱۹۷۳

KURDISH JOURNALISM GUIDE

تألیف: جمال خزنده دار

ترجمه با ضائم: احمد شریفی

۱۳۵۷

آذرماه

مقدمه مترجم

خواننده گرامی .

راهنمای ژورنالایسم کردی که اینک در دست شماست ، در سال ۱۹۷۳ از طرف وزارت "الثقافة والکوردیننه العام" در جمهوری عراق به مناسبت هفتاد و پنج سال تاریخ روزنامه نگاری در کردستان چاپ شده و مولف آن جمال خزنه دار است که از نویسندگان و محققین بنام کرد عراقی میباشد که دارای تالیفات بسیاری در باره تاریخ - فرهنگ ، هنر و ادب و اوضاع سیاسی و اجتماعی و اقتصادی کرد است .

این راهنما در اصل به سه زبان کردی - عربی و انگلیسی انتشار یافته و چون جای آنرا در مطبوعات ایران خالی میدیدم لذا اقدام بترجمه آن نموده و امید است مورد پسند و استفاده شایان محققین اهل فن قرارگیرد . بعنوان ختم سخن از همی کسانی که این کتاب را بزبان فارسی مطالعه می نمایند تمنا دارم چنانکه اطلاعات بیشتری در مورد هر یک از مجلات و روزنامه های شرح داده شده در اختیار دارند بر مترجم منت گذارده و آن اطلاعات را در اختیار ما قرار دهند تا در چاپهای بعدی بتوان نواقص موجود را رفع نمود و در همین رهگذر از کسانی نیز که اطلاعاتی در مورد جراید کردی که در این راهنما از آنها یاد نشده دارند ، باز چشم داشت یاریشان را دارم .

احمد شریفی

آذر ماه ۱۳۵۷

نشانی مترجم =

ایران - آذربایجان غربی - مهاباد - صندوق پستی ۵

روزنامه کردستان

" روزنامه‌ی کوردستان "

آوریل ۱۸۹۸

روزنامه کردستان نشریه‌ای بوده که ماهی دو شماره از آن نشر یافته‌و صاحب امتیاز و سردبیر آن آقایان مقداد مدحت و عبدالرحمان بگ بدرخان بوده‌اند .

از این روزنامه جمعا " ۳۱ شماره منتشر شده که شماره ۱ تا ۵ آن در شهر قاهره و از ۶ لغایت ۱۹ ژنو و از ۲۰ تا ۲۳ باز در قاهره و شماره ۲۴ آن در لندن و شماره‌های ۲۵ تا ۲۹ در فولکستون و شماره ۳۰ و ۳۱ آن باز در ژنو انتشار می‌یافته آخرین شماره روزنامه یعنی شماره ۳۱ آن در روز ۱۴- آوریل ۱۹۰۲ انتشار یافته و پس از آن دیگر متوقف گردیده‌است .

روزنامه کرد

" روزنامه‌ی کورد "

استامبول

۱۹۰۷

کرد روزنامه هفتگی بوده که در سال ۱۹۰۷ از سوی هواداران شیخ- عبدالقادر و شیخ عبدالله شمزینی در استامبول انتشار یافته .

"مجله کردستان"

"گوفاری کوردستان" (۱)

رضائیه ۱۹۱۲

کردستان مجله ماهیانه‌ای بوده که در اورمیة از سوی عبدالرزاق بگ بدرخان منتشر شده و پس از تبعید بدرخان از اورمیة از سوی تزاریها - مسئولیت انتشار آنرا اسماعیل آقا سمکو بعهده گرفته و تا سال ۱۹۱۴ ادامه داشته و بزبانهای کردی و ترکی منتشر شده‌است .

(۱) گووار یا گوفار با حرف V در کردی بمعنی مجله است (م)

روزنامه روزکرد

"روزنامه‌ی روژی کورد"

استامبول ۱۹۱۳

روزکرد روزنامه ماهیانه‌ای بوده که بزبانهای کردی و ترکی از سوی عبدالکریم نامی در استامبول انتشار یافته و از این ماهنامه تنها سه شماره انتشار یافته که شماره سوم آن روز ۱۹ ژوئن ۱۹۱۳ نشر و توزیع شده است.

مجله زندگی

"گوفاری ژین" —

قاهره ۱۹۱۶

ژین مجله‌ای بوده که در ماه دو شماره آن بزبانهای کردی — ترکی و عربی در قاهره از سوی ثریابگ بدرخان منتشر میشد و گویا این مجله دنباله روزنامه کردستان بوده است .

روزنامه کردستان

"روزنامه‌ی کوردستان"

استامبول ۱۹۱۷

کردستان روزنامه هفتگی و ادبی بوده که از سوی محمدمهری در

استامبول انتشار یافته و جمعا " ۳۷ شماره از آن منتشر شده و تا سال ۱۹۱۸

دوام داشته است .

(۱) — محمد مهری یا محمد مفتی زاده از کردهای دانشمند و ادیب ایرانی

بوده که به استامبول رفته و در همان جا نیز دار فانی را وداع گفته و گویا

اصلا "وی از کردهای اورامانات ایران بوده است .

روزنامه درک راستی

"روزنامه تیگه ییشتنی راستی"

بعداد ۱۹۱۸

روزنامه هفتگی سیاسی و اجتماعی بوده که از سوی سفارت بریتانیا

در سال ۱۹۱۸ در بغداد بزبان کردی انتشار یافته .

روزنامه زندگی

"روزنامه‌ی ژین"

استامبول ۱۹۱۹

روزنامه ادبی و اجتماعی بوده که در استامبول از سوی ممدوح بگ سلیم

و کمال نوری بزبان کردی انتشار یافته و نخستین شماره آن در سال ۱۹۱۹

نشر شده .

روزنامه پیشرفت

"روزنامه‌ی پیشکوتن"

سلیمانیه ۱۹۲۰

روزنامه هفتگی ، سیاسی - اجتماعی - علمی و ادبی بوده که از سوی

ژنرال مصطفی پاشا یا ملکی انتشار یافته و شماره اول آن روز ۲۹ آوریل

۱۹۲۰ و ۱۱۸ آن روز ۲۷ جولای ۱۹۲۲ منتشر شده .

روزنامه‌ی روزکردستان

"روزنامه روزی کردستان"

سلیمانیه ۱۹۲۲

روزنامه ادبی - سیاسی و اجتماعی هفتگی بوده که در سلیمانیه از

سوی، (م-نوری) انتشار یافته و نخستین شماره آن روز ۱۵ نوامبر ۱۹۲۲ -
 و آخرین شماره آن در روز سوم مارس ۱۹۲۳ توزیع گردیده و جمعا " ۱۵ -
 شماره از آن نشر یافته و نکته قابل توجه اینست که شماره ۳ این روزنامه
 دو مرتبه چاپ گردیده یعنی در حقیقت ۱۶ شماره از آن چاپ و توزیع
 گردیده است .

روزنامه صدا کردستان

" روزنامه‌ی بانگی کوردستان "

سلیمانیه ۱۹۲۲

روزنامه هفتگی علمی ، اجتماعی ، ادبی و مستقل و آزاد بوده که در شهر
 سلیمانیه انتشار یافته و نخستین شماره آن روز دوم سپتامبر ۱۹۲۲ و شماره
 ۱۴ آن روز ۲۷ اکتبر ۱۹۲۲ منتشر شده و سردبیر و صاحب امتیاز آن ژنرال
 مصطفی یا ملکی پاشا بوده و تنها ۱۴ شماره از آن منتشر شده است .

روزنامه بانگ حق

" روزنامه‌ی بانگی حقه ق "

سلیمانیه ۱۹۲۳

روزنامه هفتگی و سیاسی و ارگان حکومت شیخ محمود حقیه زاده
 بشمار رفته و تنها سه شماره از آن انتشار یافته که شماره سوم آن روز پنجشنبه
 ۲۶ شعبان (۱۳۴۱ هـ - ق) مطابق ۱۹۲۳ چاپ و توزیع گردیده است .

روزنامه امید استلال

" روزنامه‌ی نومییدی ئیستیقلال "

سلیمانیه ۱۹۲۳

روزنامه هفتگی ادبی - اجتماعی و اقتصادی بوده که در شهر سلیمانیه منتشر میشد و نخستین شماره آن ۲۰ ایلول ۳۳۹ انتشار یافته و مدیر مسئول آن رفیق حلمی بوده و احمد خواجه نیز در آن اشتغال داشته و از این روزنامه ۲۵ شماره انتشار یافته است .

روزنامه تجدید یا " احیا "

" روزنامه‌ی ژیانیه وه "

سلیمانیه ۱۹۲۴

روزنامه هفتگی و رسمی بوده که در شهر سلیمانیه منتشر میشد و نخستین شماره آن دوشنبه ۱۸ ایلول ۱۹۲۴ انتشار یافته ، در سال اول آن ۳۶ - شماره و سال دوم آن ۲۰ شماره نشر شده است .

ارمغان کردستان

" دیاری کوردستان "

بغداد ۱۹۲۵

هفته نامه مصور ادبی و اجتماعی بوده که بزبانهای کردی - ترکی و عربی از سوی صالح ذکی صاحبقران و رشید شوقی منتشر میشد و نخستین

شماره آن یازدهم مارس ۱۹۲۵ و آخرین شماره آن " شماره ۱۶ " روز ۱۱
ماه مه ۱۹۲۶ انتشار یافته .

روزنامه زندگانی

" روزنامه‌ی ژیان "

سلیمانیه ۱۹۲۶

روزنامه هفتگی سیاسی ، اجتماعی و ادبی بوده که نخستین شماره
آن روز ۲۱ ژانویه ۱۹۲۶ انتشار یافته و جمعا " ۵۵۳ " شماره از این هفته‌نامه
منتشر شده و تا سال ۱۹۳۸ ادامه داشته‌است که از شماره (۴۰۶) ببعد
مسئولیت آن بعهدہ پیرمیرد شاعر و نویسنده و محقق کرد بوده .

مجله زاری کرمانجی

" گوفاری زاری کرمانجی "

ره واندوز ۱۹۲۶

مجله اجتماعی ، ادبی ، تاریخی و علمی بوده که در شهرواندوز از
سوی حسین حزنی موکریانی انتشار میافت و جمعا " ۲۴ " شماره از آن نشر
یافته که آخرین شماره آن در اوایل سال ۱۹۳۲ منتشر شده‌است .

مجله نردبان
(۱) "گوفاری په یژه"

بغداد ۱۹۲۷

مجله اجتماعی ، ادبی و ملی بوده که از سوی مصطفی شوقی در
بغداد منتشر شده و تنها یک شماره از آن در سال ۱۹۲۷ نشر یافته و دیگر
بعلیی ادامه انتشار نیافته است .

روزنامه راه نو

" روزنامه‌ی ریات — اژه "

ایروان ۱۹۳۰

روزنامه سیاسی هفتگی است که در شهر ایروان از سوی کمیته مرکزی
حزب کمونیست ارمنستان و شورای عالی شوروی و انجمن وزرای جمهوری
ارمنستان شوروی انتشار می‌یابد و سردبیری آن بعهده میرواسدوچاگی مراد
میباشد .

نخستین شماره این روزنامه روز ۲۵ مارس ۱۹۳۰ با حروف لاتین به
زبان کردی انتشار یافته و در سال ۱۹۳۸ موقتا " تعطیل گردید که طی آن
مدت ۶۱۲ شماره از آن منتشر شده بود تا اینکه در سال ۱۹۵۵ بار دیگر

---

(۱) — الف په یژه در کردی بمعنی پله نردبان است (م)

شروع به نشر نمود و نخستین شماره دوره جدید آن روز اول شوبات با حروف لاتین روسی کردی انتشار یافت و نشر این روزنامه بطور مدام هنوز ادامه دارد .

مجله فریاد

"گوفاری هاوار"

شام ۱۹۳۲

روزنامه سیاسی و اجتماعی و ادبی بوده که از سوی جلادت عالی - بدرخان در شهر شام انتشار یافته و نخستین شماره آن پانزدهم آوریل ۳۲ نشر یافته است .

مجله روشنی

"گوفاری روناکسی"

هه ولیر ۱۹۳۵

مجله هفتگی علمی و اجتماعی و ادبی بوده که در شهر ار بیل از طرف شیت مصطفی منتشر میشد و اولین شماره آن ۲۴ اکتبر ۱۹۳۵ انتشار یافته و آخرین شماره آن (۱۶) در ۱۶ ماه مه ۱۹۳۶ پخش و چاپ شده - است ، ضمناً " باید خاطر نشان ساخت که گرداننده این مجله حسین حزنئی موکریانی بوده است .

مجله علمی

"گوفاری زانستی"

سلیمانیه ۱۹۳۸

مجله ادبی و تاریخی بوده که ۱۵ روز یک مرتبه در شهر سلیمانیه از سوی صالح قفتان منتشر میشد و نخستین شماره آن در ۲۵ شوبات ۱۹۳۸ نشر یافته است .

روزنامه زبان

"روزنامه ی زبان"

سلیمانیه ۱۹۳۸

هفته‌نامه اجتماعی بوده که از سوی شهرداری سلیمانیه منتشر میشد و اولین شماره آن در ۱۲ ایلول ۱۹۳۷ منتشر شده و دو سال ادامه داشته و شماره (۷۰) آن که آخرین شماره‌اش بوده ۲۹ نیسان ۱۹۳۹ به سرپرستی صالح قفتان انتشار یافته است .

مجله گه لایوژ

"گوفاری گه لایوژ"

بغداد ۱۹۳۹

مجله ادبی و فرهنگی ماهیانه کردی بوده که بوسیله ابراهیم احمدو علاالدین نجم‌الدین سجادی در بغداد بمدت ده سال و ۱۱۶ شماره از آن

روزنامه زندگی

" روزنامه‌ی ژیبسن "

سلیمانیه ۱۹۳۹

این هفته‌نامه ادبی از طرف پیره‌میرد و پس از وی بوسیله جمیل —
سانیب ، نوری امین ، محمود و احمد زرنگ و گوران منتشر شده و نخستین
شماره آن ۲۶ کانون الثانی انتشار یافته و تا سال ۱۹۶۳ نشر آن ادامه داشته
است .

مجله روشنی

" گوفا ری روناھی "

شام ۱۹۴۱

هفته‌نامه ادبی روناھی در شام از طرف جلادت عالی بدرخان منتشر
شده و نخستین شماره آن در اکتبر ۱۹۴۱ نشر یافته است .

مجله صدای جهان نو

" گوفا ری ده‌نگی گیتی تازه "

بغداد ۱۹۴۳

ماهنامه مصوری بوده که از سوی اداره اطلاعات و روابط عمومی سفارت
بریتانیا در آوریل ۱۹۴۳ انتشار یافته و تا سال ۱۹۴۷ انتشار آن ادامه
داشته است .

مجله میهن

" گوفاری نیشتمان "

مهاباد ۱۹۴۳

" نیشتمان " ماهنامه ادبی و سیاسی بوده که از سوی حزب " ژ-ک " در مهاباد انتشار یافته و دو سال دوام داشته‌است و شماره (۹) که آخرین شماره آن بوده در سپتامبر ۱۹۴۵ نشر و توزیع گردیده‌است .

مجله روزنو

" گوفاری روزانو "

بیروت ۱۹۴۳

ماهنامه ادبی بوده که در بیروت از سوی دکتر کامران بدرخان انتشار یافته و نخستین شماره در سال ۱۹۴۳ منتشر شده‌است .

مجله ستاره

" گوفاری سیتـــر "

شام ۱۹۴۳

هفته‌نامه ادبی کردی بوده که توسط دکتر کامران بدرخان در شام بمدت دو سال انتشار یافته و اولین شماره آن روز ۶ ژانویه ۱۹۴۳ منتشر شده و تا سال ۱۹۴۵ ادامه داشته‌است .

مجله گروگالی مندالانی کورد
 "گوفاری گروگالی مندالانی کورد"

مهاباد ۱۹۴۵

مجله مخصوص بچه‌های کرد زبان بوده که در سال ۱۹۴۵ از طرف
 عبدالقادر مدرسی در مهاباد منتشر میشد .

مجله آرزو

"گوفاری ئاوات"

مهاباد ۱۹۴۵

مجله علمی و اجتماعی بوده که در سال ۱۹۴۵ در شهر مهاباد منتشر
 میشد . این مجله بیشتر از سه شماره دوام نداشته .

مجله فریاد کرد

"گوفاری هاواری کورد"

مهاباد ۱۹۴۵

ماهنامه سیاسی بوده که از طرف جمهوری کردستان منتشر میشد و
 نخستین شماره آن اکتبر ۱۹۴۵ در مهاباد انتشار یافته است .

مجله کردستان

"گوفاری کوردستان"

مهاباد ۱۹۴۵

مجله ادبی ، اجتماعی و سیاسی بوده که هر پانزده روز یکمرتبه از سوی حزب دمکرات کردستان در مهاباد منتشر میشد ، نخستین شماره آن روز ۶ دسامبر ۱۹۴۵ انتشار یافته و تا ژانویه ۱۹۴۶ " ۱۶ " شماره از آن نشر یافته و پس از آن متوقف شده است .

روزنامه کردستان ایران

"روزنامه‌ی کوردستا نیی ئیران"

ایران ۱۹۴۵

روزنامه‌ای است سیاسی و ارگان حزب دمکرات کردستان ایران است که ابتدا در دوران حکومت جمهوری کردستان در مهاباد پای گرفت و تا پایان حکومت قاضی محمد (۱۱۳) شماره از آن منتشر شده و از آن پس تا سال ۱۹۶۰ بطور مخفی در ایران منتشر میشد و پس از آن مدتی در باکو انتشار یافته و از آن پس در اروپا منتشر گردید و طی مدتی که در اروپا انتشار میافت (۲۶) شماره انتشار داده و اکنون برای بار پنجم شروع به انتشار کرده و شماره (۲۳) دور جدید آن در دسترس می باشد .

مجله آلاله

"گوفاری همه لاله"

بوکان ۱۹۴۶

مجله سیاسی و ادبی بوده که از طرف سازمان جوانان دمکرات کردستان در بوکان وسیله استاد حسن قزلجی منتشر شده است . اولین شماره آن روز ۲۱ مارس ۱۹۴۶ انتشار یافته .

مجله فریاد میهن

"گوفاری هاواری نیشتمان"

مهاباد ۱۹۴۶

ماهنامه سیاسی ، ادبی و اجتماعی بوده که در شهر مهاباد از سوی سازمان جوانان دمکرات کردستان به سرپرستی صدیق انجیری آذر انتشار یافته و اولین شماره آن روز ۲۱ مارس ۱۹۴۶ منتشر شده است .

"مجله اطلاع و رویدادهای هفته"

گوفاری ناگاو رووداوی ههفتهیی"

بغداد ۱۹۴۶

هفته نامه خبری بوده که از طرف اداره اطلاعات آمریکا در بغداد بزبان کردی انتشار یافته و مسئولیت آن بعهدده مهندس بکر دلیر بوده - است ، این هفته نامه بعدها به "پیام" تغییر نام داده است .

روزنامه راه

" روزنامه‌ی ریگیا "

مهاباد ۱۹۴۸

روزنامه سیاسی بوده که وسیله استادحسن قزلیجی در مهاباد انتشار یافته و گویا تنها یکشماره از آن منتشر شده‌است .

مجله نزار

" گوفار نزار "

بغداد ۱۹۴۸

هفته‌نامه سیاسی بوده که بزبانهای کردی و عربی درشهربغدادوسیله علاالدین سجادی و محمود سنوی منتشر شده ، از این هفته‌نامه جمعا " - (۲۲) شماره انتشار یافته ، نخستین شماره آن روز (۳۰) مارس ۱۹۴۸ و آخرین شماره آن (۱۵) فوریه‌ی ۱۹۴۹ منتشر شده‌است .

" مجله اینجا بغداد است "

" گوفاری ئیره به غدایسه "

بغداد ۱۹۵۰

ماهنامه‌ای بوده که از سوی اداره روابط عمومی رادیو بغداد بزبان -

های کردی و عربی انتشار یافته و گویا مسئولیت قسمت کردی آن با رفیق چالاک بوده است و تا سال ۱۹۵۸ ادامه انتشار داشته است .

روزنامه هولیر

" روزنامه‌ی هه ولییر "

هه‌ولیر ۱۹۵۰

هفته‌نامه علمی و ادبی بوده که در شهرستان هولیر از سوی معلمان این شهر انتشار یافته و نخستین شماره آن روز " ۱۶ " دسامبر ۱۹۵۰ - منتشر شده و تا سال ۱۹۵۳ دوام داشته‌است ، مدیر مسئول آن جمیل رشید و هیئت تحریریه آن حسین الرشوانی ، عزالدین فیضی و استیر سعید و مدیر اداره آن جمال جمیل بوده‌است .

مجله غروب

" گوفاری خورنشین "

مهاباد ۱۹۵۱

مجله هفتگی کردی و فارسی بوده که در سال ۱۹۵۱ لغایت ۱۹۵۲ در شهرستان مهاباد انتشار یافته است .

مجله پیام

"گوفاری پسه یام"

بغداد ۱۹۵۲

هفته‌نامه ادبی و خبری بوده که از سوی روابط عمومی اداره اطلاعات سفارت‌خانه آمریکا در بغداد انتشار یافته و مسئولیت انتشار آن بعهده مهندس بکر دلیر بوده است .

روزنامه لحن

"روژنامه‌ی راویژ"

ایران ۱۹۵۲

روزنامه سیاسی بوده که در کردستان ایران از سوی یک گروه سیاسی کرد منتشر میشد و گویا از این روزنامه تنها یک‌شماره انتشار یافته است .

مجله آفتاب

"گوفاری هه تاو"

هه‌ولیر ۱۹۵۴

هفته‌نامه ادبی "هه‌تاو" کردی بوده که در ابتدای کار (۱۵) روز یکبار منتشر میشد ، پس از مدتی هر " ۱۰ " روز یکمرتبه انتشار یافت و صاحب امتیاز آن گیومو کریانی و سردبیرش ابراهیم عزیز دزیه‌یی بوده است ، نخستین شماره آن اول مارس ۱۹۵۴ منتشر شده و جمعا " (۱۸۸) شماره از این هفته‌نامه انتشار یافته است .

مجله امید

"گوفاری هیوا"

بغداد ۱۹۵۷

ماهنامه ادبی و علمی امید از سوی "کمیته پیشرفت و تعالی کردان" توسط حافظ مصطفی قاضی در جولای ۱۹۵۷ انتشار یافت و تا سال ۱۹۶۳ ادامه داشت طی این مدت "۳۶" شماره از این مجله انتشار یافته ، لازم به تذکر است که بعضی از نویسندگان و هیئت تحریر آن عبارت بودند از هاشم دوغرمچی ، مکرم طالبانی ، کریم زانستی ، کامل ژیر ، محمد صلا کریم و عزالدین مصطفی بوده اند ، آخرین شماره "۳۶" این ماهنامه در فوریه ۱۹۶۳ انتشار یافته است .

مجله کردستان

"گوفاری کوردستان"

اروپا ۱۹۵۸

کردستان مجله ایست بزبانهای کردی ، عربی و انگلیسی که از سوی دانشجویان کرد در اروپا منتشر میشود و نخستین شماره آن در مارس ۱۹۵۸ انتشار یافته است و گرداننده اصلی آن در ابتدای کار صلاح الدین محمد سعدواله بوده و اکنون نیز بر دوام است و منتشر میشود .

مجله شفق

"گوفاری شه قه ق"

کرکوک ۱۹۵۸

مجله‌ای بوده که هر ۱۵ روز یکبار منتشر میشد و بیشتر به مسائل - اجتماعی و علمی و ادبی پرداخته و مسئول و صاحب امتیاز آن عبدالقادر برزنجی بوده است و نخستین شماره آن ۱۵ ژانویه ۱۹۵۸ انتشار یافته و تا سال ۱۹۶۲ دوام داشته است و گروهی از ادبای کرد چون ابراهیم احمد ، معروف برزنجی ، عبدالصمد خانقا - عمرعارف و جمال خزنده دار با آن همکاری داشته اند ، از سال ۱۹۵۹ ببعد مسئولیت آن بعهده محمد ملاکریم ، حمید عثمان و استاد گوران واگذار گردیده و مدتی پس از آن اداره انتشار آن به سلیمانیه انتقال و بنام " بیان " انتشارا خود را از سر گرفته است . این مجله بزبانهای کردی و عربی انتشار یافته است .

مجله پیشرفت

"گوفاری پیشکسه وتن"

بغداد ۱۹۵۸

مجله ادبی و اجتماعی بوده که در شهر بغداد وسیله محمد البر نیکانی انتشار یافته و محمد توفیق و وردئی با آن همکاری نموده است و سردبیر مسئول آن یونس السباغ بوده و نخستین شماره آن در ماه فوریه ۱۹۵۸ - انتشار یافته است .

روزنامه رای خلق

" روزنامه‌ی رای گه ل "

۱ کرکوک ۱۹۵۹

هفته‌نامه سیاسی بوده که از سوی صدیق بلووکین ، با سردبیری صدیق عبدالله انتشار یافته و اولین شماره آن ۶ سپتامبر ۱۹۵۹ پخش و تا سال ۱۹۶۳ - ۳۴ شماره از آن انتشار یافته و از آن پس متوقف شده‌است .

روزنامه آزادی

" روزنامه‌ی آزادی "

کرکوک - بغداد ۱۹۵۹

روزنامه‌ای بوده سیاسی و زبان حال کومینته مرکزی حزب کمونیست - عراق شعبه کردستان بوده‌است مدیر مسئول این روزنامه را یونس نافع - بعهدده داشته و اولین شماره آن اول ماه مه ۱۹۵۹ انتشار یافته و آخرین شماره آن (۵۶) ۲۸ نوامبر ۱۹۶۰ چاپ شده‌است و هیئت تحریریه آن عبارت از احمد غفور ، محمد کریم فتح اله ، محمد ملا کریم ، عزیزمحمد ، حسین عارف و عزالدین مصطفی رسول بوده‌اند ، این روزنامه مدتی در - کرکوک و از آن پس در بغداد انتشار یافته‌است .

مجله نجات

"گوفاری رزگاری"

بغداد ۱۹۵۹

هفته‌نامه سیاسی بوده که نخستین شماره آن بمدیریت صالح حیدری
و شماره دوم آن بمدیریت عمر مصطفی انتشار یافته و از آن پس متوقف شده
است .

مجله صدای محصلین

"گوفاری دهنگی قوتابیگان"

کرکوک ۱۹۵۹

ماهنامه علمی و ادبی بوده که از سوی اتحادیه معلمین عراق شاخه
کرکوک بزبانهای کردی و عربی و ترکمنی در سال ۱۹۵۹ انتشار یافته ، از
این ماهنامه تنها سه شماره چاپ و توزیع گردیده است .

مجله اصلاحات ارضی

"چاره‌سه رگرنی کشتور وکال"

بغداد ۱۹۵۹

ماهنامه‌ای بوده که بزبانهای کردی و عربی از طرف وزارت اصلاحات
ارضی عراق انتشار یافته ، نخستین شماره آن در سال ۱۹۵۹ منتشر شده
است از سال اول این مجله ۱۲ شماره و از سال دوم آن ۹ شماره نشر یافته
مسئولیت قسمت کردی این مجله بعهدده محمد ملاکریم بوده‌است .

مجله شعله

"گوفازی بلیسه"

سلیمانیه ۱۹۵۹

ماهنامه علمی ، ادبی و اجتماعی بوده که از سوی اتحادیه‌استادان
و معلمین سلیمانیه منتشر شده و نخستین شماره آن در اوت ۱۹۵۹ و —
شماره ۱۰ که آخرین شماره آن بوده است در ماه مه ۱۹۶۰ منتشر شده است
از این مجله جمعا " (۱۰) شماره انتشار یافته است .

مجله نوروز

"گوفازی نه وروز"

سلیمانیه ۱۹۵۹

مجله ماهنامه ادبی و علمی و اجتماعی بوده که در شهر سلیمانیه از
طرف کمال میرزا کریم منتشر شده ، اولین شماره آن در ماه اوت ۱۹۵۹ —
و آخرین شماره آن در ماه مه ۱۹۵۹ نشر یافته و از این مجله جمعا " ۳ —
شماره منتشر شده است .

مجله صدای محصلین

"گوفاری ده نگی قوتابیگان"

بغداد ۱۹۵۹

ماهنامه علمی و ادبی بوده که از سوی اتحادیه محصلین و دانشجویان کرد در بغداد انتشار یافته ، اولین شماره این ماهنامه در ماه مه ۱۹۵۹- منتشره و جمعا " ۴ شماره از آن انتشار یافته که مسئولیت نخستین شماره- آن بهمهده دکتر عزالدین مصطفی برداست .

روزنامه مبارزه

" روزنامه‌ی خبسات "

بغداد ۱۹۵۹

خبسات نشریه سیاسی و روزانه‌ای بوده که از سوی کمیته مرکزی حزب دمکرات کردستان در بغداد انتشار یافته و نخستین شماره آن ۴ آوریل ۱۹۵۹ و آخرین شماره آن روز ۲۸ مارس ۱۹۶۱ انتشار یافته است ، صاحب امتیاز و مدیر مسئول آن ابراهیم احمد از وکلای دادگستری و سران حزب دمکرات کردستان برداست و جمعا " (۴۶۲) شماره از آن نشر یافته

مجله زنان

" گوفاری ثافره ت "

بغداد ۱۹۵۹

ماهنامه‌ای بوده که از سوی روابط عمومی سازمان زنان عراق بزبان کردی انتشار یافته و نخستین شماره آن در سال ۱۹۵۹ منتشر شده است .

مجله هنر

"گوفاری هونه ر"

سلیمانیه ۱۹۵۹

مجله هنری بوده که بوسیله محصلین هنرستان سلیمانیه در سال -

۱۹۵۹ انتشار یافته و به مسائل هنری کرد پرداخته است .

مجله وطن

"گوفاری نیشتمان"

سلیمانیه ۱۹۵۹

مجله‌ای بوده علمی و ادبی و اجتماعی که از طرف اتحادیه محصلین

ابتدائی مدارس پسرانه سلیمانیه زیر نظر محمد سلیمان ابراهیم و عبدالله

زیباری و ابراهیم محمد و همکاری محمد مجید ، فایق محمد عبدالله ، -

زاهد قره‌داغی و صلاح یوسف انتشار یافته از این مجله تنها یکشماره در

ماه مارس ۱۹۵۹ منتشر شده است .

مجله امید کردستان

"گوفاری هیوای کوردستان"

سلیمانیه ۱۹۵۹

مجله ادبی و اجتماعی بوده که هر ۱۵ روز یکبار وسیله اتحادیه

عمومی محصلین و دانشجویان سلیمانیه انتشار یافته و اولین شماره آن اول

نوامبر ۱۹۵۹ و آخرین شماره آن ۷ اوت ۱۹۶۰ منتشر شده ، از این مجله

جدعا " ۱۲ شماره انتشار یافته است .

روزنامه کردستان

" روزنامه کوردستان "

تهران ۱۹۶۰

هفته‌نامه سیاسی ، علمی و فرهنگی و ادبی و اجتماعی بوده که در تهران بمدیریت عبدالحمید بدیع‌الزمانی و همکاری دکتر محمد صدیق مفتی‌زاده ، احمد مفتی‌زاده ، عابد سراج‌الدین ، شکراله بابان و خسرو شیخانلو میلان منتشر میشد . شماره (۲۶) این هفته‌نامه (۱۶) مارس ۱۹۶۰ انتشار یافته‌است .

مجله روزنو

" گوفاری روژی نوی "

سلیمانیه ۱۹۶۰

مجله ادبی ، سیاسی و اجتماعی بوده که بمدیریت جمال شالی و سردبیری کامران مگری و همکاری محرم محمدامین ، احسان فواد ، کریم زند و عبدالله رضا ازدر در سلیمانیه انتشار یافته و ۱۸ شماره از آن منتشر شده و نخستین شماره آن در ماه مارس ۱۹۶۰ چاپ گردیده‌است .

روزنامه باور .

" روزنامه‌ی بر و "

سلیمانیه ۱۹۶۰

هفته‌نامه " بر و " سیاسی ، ادبی و اجتماعی بوده که بهمت کمال میرزا کریم انتشار یافته و نخستین شماره آن ۲ ژوئیه ۱۹۶۰ از چاپ آمده و تا سال ۱۹۶۳ ادامه انتشار داشته و " ۵۹ " آخرین شماره آن بوده ۲۵- ژانویه ۱۹۶۳ انتشار یافته‌است . این روزنامه چپی و وابسته به کمونیست‌های طرفدار داود سایغ بوده‌است .

مجله روشنی

" گوفاری روفاهی "

بغداد ۱۹۶۰

ماهنامه‌ای بوده ادبی و فرهنگی و علمی که در شهر بغداد بمدیریت حافظ مصطفی قاضی انتشار یافته و اولین شماره آن در ژوئیه ۱۹۶۰ و شماره سوم سال دوم آن در سال ۱۹۶۲ منتشر شده و از آن پس متوقف شده‌است و محمد ملا کریم نیز سرپرستی انتشار آنرا بعهدده داشته‌است .

روزنامه صدای کرد

" روزنامه‌ی ده نگی کورد "

بغداد ۱۹۶۰

روزنامه سیاسی بوده که در بغداد توسط عمر جلال حویزی منتشر شده و اولین شماره آن در ۲۹ فوریه ۱۹۶۰ انتشار و آخرین شماره آن " ۶۹ " نوامبر ۱۹۶۰ منتشر شده است . این روزنامه در ایام انتشار هفته‌نامه‌ی نیز بزبانهای کردی و عربی منتشر کرده است .

مجله عراق نو

" گوفاری عیراقتی نوی "

بغداد ۱۹۶۰

ماهنامه مصوری بوده که از طرف وزارت ارشاد هنرمندان ملی عراق بزبان کردی منتشر میشد و جمعا " (۲۴) شماره از این مجله انتشار یافته که نخستین شماره آن در اکتبر ۱۹۶۰ و آخرین شماره آن در اکتبر ۱۹۶۲ منتشر شده است و فاروق مصطفی رسول سرپرست و محمد ملاکریم مترجم این ماهنامه بوده‌اند

مجله زندگانی

" گوفاری ژیان "

هولیر ۱۹۶۰

ژیان ، سالنامه‌ی بوده که از طرف اتحادیه معلمین شاخه هولیر

انتشار یافته که نخستین شماره آن در سال ۱۹۶۰ و شماره دوم آن در سال ۱۹۶۱ منتشر و دیگر انتشار نیافته است .

روزنامه کردستان

" روزنامه‌ی کوردستان "

بغداد ۱۹۶۱

روزنامه‌ای بوده سیاسی که بمدیریت ابراهیم احمد و سردبیری جلال طالبانی در بغداد انتشار یافته و از این روزنامه تنها ۶ شماره منتشر شده که اولین شماره آن ۴ مارس ۱۹۶۱ چاپ و توزیع شده است .

مجله ادبای عراق

" گوفاری ئه‌دیبی عیراقی "

بغداد ۱۹۶۱

مجله ادبی بوده که از سوی اتحادیه ادبای عراق بزبان کردی منتشر شده و تنها یک شماره دوام داشته که در ژوئیه ۱۹۶۱ انتشار یافته است و هیئت تحریر آن عبارت از پاکیزه رفیق حلمی - عبدالرزاق محمود و توفیق وردی بوده و سرپرست آن را جمال خرنه‌دار بعهدده داشته است .

روزنامه آر-بیل

" روزنامه‌ی هه ولییر "

هه ولییر ۱۹۶۲

نشریه کردی و عربی بوده که شهرداری هولیر بطور هفتگی انتشار داده و ۷۶ شماره از آن منتشر شده که آخرین شماره آن در تموز ۱۹۶۳ - پخش شده است .

روزنامه دجله و فرات

" روزنامه‌ی دیجله و فرات "

استامبول ۱۹۶۲

ماهنامه تئوریکي بوده که در شهر استامبول بزبانهای کردی و ترکی منتشر میشد و صاحب امتیاز و سردبیر مسئول آن بعهدده ادیب قره‌خان بوده است و نخستین شماره در اکتبر ۱۹۶۲ و شماره (۸) آن که آخرین شماره بوده در ماه مه ۱۹۶۳ انتشار یافته است .

روزنامه قیام

" روزنامه‌ی راپه رین "

سلیمانیه ۱۹۶۳

روزنامه کردی و عربی بوده که در سلیمانیه بزبانهای کردی و عربی بمدیریت عبدالعزیز صالح طالبی و سردبیری صدیق عبدالله مختار منتشر شده از این روزنامه تنها یکشماره در سال ۱۹۶۳ انتشار یافته است .

مجله صدا

"گوفاری ده نگ"

استامبول ۱۹۶۳

ماهنامه‌ای بوده که در استامبول بزبانهای کردی و ترکی انتشار یافته و نخستین شماره آن در آوریل ۱۹۶۳ منتشر شده صاحب امتیاز آن ارگون قوینکو و سردبیرش یاشارقایه بوده است .

مجله توتون

"گوفاری توتون"

بغداد ۱۹۶۴

فصلنامه‌ای است که بزبان کردی از طرف اداره انحصارات توتون بطور مرتب منتشر میشود و نخستین شماره آن در دسامبر ۱۹۶۴ انتشار یافته انتشار آن هنوز هم ادامه دارد ، مسئولیت آن ابتدا بعهدده محمد ملاکریم و سپس به فاضل محمود واگذار شد .

مجله صدای نو

"گوفاری ده نگی تازه"

استامبول ۱۹۶۶

مجله علمی و ادبی و اجتماعی بوده که بزبانهای کردی و ترکی وسیله م- علی اصلان "در استامبول انتشار یافته و بیش از این اطلاعی از وی در دست نیست .

مجله فروزان

"گوفاری پرشنگ"

اروپا ۱۹۶۶

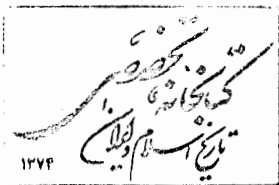
مجله ادبی ، علمی و اجتماعی بود که از طرف اتحادیه ملی دانشجویان کرد در اروپا انتشار یافته و نخستین شماره آن در سال ۱۹۶۶ و دومین شماره آن در سال ۱۹۶۷ منتشر شده و هیئت تحریریه آن عبارت بودند از دکتر احسان فواد ، معروف خزنده دار ، کاوس قفطان و کمال فواد که با حروف اختصار " اف ، م خ ، ک ق و ک ف " معروف بودند .

مجله رهبر

"گوفاری رابه ر"

سلیمانیه ۱۹۶۶

سالنامه کردی بوده که دبیرستان ملکندی پسرانه سلیمانیه انتشار داده و شماره اول آن در سال ۱۹۶۶ و شماره سوم ۱۹۶۸ منتشر شد نشر دهندگان آن مصطفی صالح کریم ، فواد محمد امین و رئوف احمد حسن بوده اند .

روزنامه روز

" روزنامه‌ی روز "

ایران ۱۹۶۶

(۱)

روزنامه سیاسی بوده که وسیله سلیمان معینی و گروه همفکرش در سال ۱۹۶۶

انتشار و دومین شماره آن در سال ۱۹۶۷ منتشر شده و پس از آن با مرگ

سلیمان معینی در ۱۹۶۷ انتشار آن متوقف شده است .

روزنامه برادری

" روزنامه‌ی برایه‌تی "

بغداد ۱۹۶۷

روزنامه سیاسی یومیه بوده که وسیله صالح یوسف و هیئت تحریریه

آن حبیب محمد کریم ، نجیب بابان - محمد سعید جاف و عبدالله سعید

منتشر میشد و اولین شماره آن ۶ ماه مه ۱۹۶۷ انتشار یافته ، ضمناً باید

خاطر نشان ساخت که این روزنامه ارگان کمیته مرکزی حزب دمکرات -

(۱) . سلیمان معینی از چهره‌های درخشان مرحله‌ی نوین انقلاب ملت

کورد است که در سال ۱۳۴۶ به قیام مسلحانه در کردستان ایران

همت گمارده و در اندک مدتی توجه محافل ملی و دموکراتیک ضد رژیم را به

سوی خود جلب نمود و به گسترش و سازماندهی پارتی زانهای کرد در سرحدات

مرزی ادامه داده و در این مرحله است که با گروهش روزنامه " روز " را -

انتشار داده است .

کردستان عراق شمرده میشد و دبیر مسئول آن رارفیق چالاکبعهده داشت
و محمد ملا کریم ، محمد امین عثمان و دکتر عزالدین مصطفی رسول نیز
در انتشار آن همکاری داشتند ، ضمنا " این روزنامه بزبانهای کردی و عربی
منتشر میشد .

مجله شفق

" گوفاری گزنگ "

سلیمانیه ۱۹۶۷

گزنگ مجله تربیتی بود که وسیله دبیرستان مناری پسرانه سلیمانیه
انتشار میافت و نخستین شماره آن در سال ۱۹۶۷ انتشار یافته و نویسندگان
آن عبارت بودند از عبدالکریم محمد باراوی ، عبدالکریم صالح زندی ،
محمد صالح سعید ، عبدالقادر ملا عمر ، عبدالمجید محمد کریم و
عبدالسمع احمد .

مجله کار ملی

" گوفاری کاری میلی "

بغداد ۱۹۶۸

مجله‌ای بوده که هر ۱۵ روز یکبار از طرف اداره کل انتشارات و —
اطلاعات عراق بزبان کردی منتشر میشد ، نخستین شماره آن در ۱۱ نوامبر
۱۹۶۸ و آخرین شماره (۱۶) ژوئیه ۱۹۶۹ انتشار یافته از این مجله جمعا "
۱۶ شماره منتشر شده است .

مجله سلیمانیه

"گوفاری سلیمانیه"

سلیمانیه ۱۹۶۸

مجله ادبی و اجتماعی بوده که از طرف شهرداری سلیمانیه بطور ماهیانه انتشار یافته سردبیری آن بعهدہ جمال باہان بودہ است و مسئول اداری آن محمد مصطفی کوردی و اعضای ہیئت تحریریه آن جمال شالی ، نوری وهشتی و محمود زیور بودہ اند ، نخستین شماره آن در ژوئیه ۱۹۶۸ منتشر شدہ .

روزنامہ روشنی

"روزنامہی رووناکئی"

بغداد ۱۹۶۹

روزنامہ سیاسی یومیہای بودہ بہ صاحب امتیازی حیلیمی علی شریف و سردبیری عمر مصطفی منتشر شدہ و این روزنامہ دو شماره ہفتہ نامہ نیز انتشار دادہ است کہ نخستین شماره آن ۲۳ ماہ مہ ۱۹۶۹ و شماره دوم آن در اکتبر ۱۹۶۹ منتشر شدہ است .

نشریہی وزارت امور شمال

" بلا وکراوہی وہ زارہتی کاروباری ژووروو "

بغداد ۱۹۶۹

سالنامہای بود ہزبانہای کردی و عربی از طرف وزارتخانہ امور شمال

عراق در سالهای ۱۹۶۹-۱۹۷۱-۱۹۷۲ انتشار یافته که زیر نظر رفیق چالاک و شاکر مصطفی منتشر شده است .

مجله نجات

"گوفاری رزگاری"

سلیمانیه ۱۹۶۹

مجله‌ای بوده هفتگی که بمدیریت نوشیروان مصطفی و سردبیری شازده (۱) صائب در سلیمانیه انتشار یافته و نخستین شماره آن (۲۰) آوریل ۱۹۶۹ و آخرین شماره آن (۲۷) مارس ۱۹۷۰ منتشر شده است . از این مجله جمعا" (۱۵) شماره انتشار یافته است .

مجله شعاع

"گوفاری تیشک"

هولیر ۱۹۶۹

سالنامه تربیتی است که از طرف معلمین مدارس ابتدائی پسرانسه شهرستان اربیل انتشار می‌یابد و نخستین شماره آن در سال ۱۹۶۹ و دومین شماره در سال ۱۹۷۰ منتشر شده و سرپرستی آن بعهده مجید آسنگرو محمد کریم رمضان هورامی و فاتح محمد میباشد .

(۱) - در قسمت انگلیسی کتاب روز (۳۰) آوریل و در بخش کردی و عربی

آن (۲۰) نیشان درج شده است .

مجله بیان
"گوفاری به بیان"

بغداد ۱۹۶۹

ماهنامه هنری و ادبی است که وسیله اداره اطلاعات در بغداد انتشار می‌یابد و اولین شماره آن در نوامبر ۱۹۶۹ انتشار و تا اواخر سال ۱۹۷۲ شش شماره از آن منتشر شده است و مدیر مسئول آن دکتر اکرم فاضل و - سردبیرش را جلال کریم بعهدہ داشته است .

مجله برادری
"گوفاری برایه‌تی"

بغداد ۱۹۷۰

مجله سیاسی بوده که توسط اداره روزنامه التاخی بزبان کردی به مدیریت حبیب محمد کریم و سردبیری علی عبدالله انتشار میافت و اولین شماره این مجله ژوئن ۱۹۷۰ و آخرین شماره آن " شماره ۱۴ " در آوریل ۱۹۷۱ انتشار یافته ، لازم بیادآوری است که در این مجله سعید ناکام ، رفیق چالاک ، محمد ملا کریم و دکتر عزالدین مصطفی رسول سمت نویسندگی و مترجمی را داشته‌اند .

روزنامه تعاون

" روزنامه‌ی هاو کاری "

بغداد ۱۹۷۰

هفته‌نامه سیاسی است که توسط " دارالجماهیر " بطور مرتب انتشار می‌یابد و نخستین شماره آن ۹ ژانویه ۱۹۷۰ منتشر شده است این هفته‌نامه کردی بطور منظم اکنون نیز انتشار می‌یابد .

مجله عالم الطوابع

" گوفاری گیتی پیوول "

بغداد ۱۹۷۰

ماهنامه هنری ، ادبی و فنی است که در عراق بزبانهای عربی ، کردی و انگلیسی انتشار می‌یابد و نخستین شماره آن در دسامبر ۱۹۷۰ منتشر شده است که مسئولیت بخش کردی آن را جودت خزنده‌دار بعهدہ دارد و اکنون نیز انتشار می‌یابد .

مجله دفتر کردی

" گوفاری دهفته ری کورده واری "

بغداد ۱۹۷۰

مجله‌ایست علمی و ادبی به صاحب امتیازی دکتر معروف خزنده‌دار و سردبیری جمال خزنده‌دار انتشار می‌یابد و اولین شماره آن در ژانویه ۱۹۷۰ انتشار یافته و تا سال ۱۹۷۳ چهار شماره از این مجله منتشر شده است .

مجله مبارزات محصلین

"گوفاری خباتی قوتابیان"

بغداد ۱۹۷۰

فصلنامه‌ای است کردی و عربی که از سوی اتحادیه محصلین و دانشجویان کرد عراقی انتشار می‌یابد و نخستین شماره آن در سال ۱۹۷۰ منتشر و تا سال ۱۹۷۳ جمعا " (۸) شماره از این مجله انتشار یافته‌است .

مجله اربیل

"گوفاری هه ولیر"

هه‌ولیره ۱۹۷۰

ماهنامه‌ای بود که از طرف شهرداری اربیل بزبانهای کردی و عربی به سردبیری محمد مولود " مهم " انتشار می‌یافت و اولین شماره آن در ماه مه ۱۹۷۰ و آخرین شماره آن (۳) در سال ۱۹۷۲ انتشار یافت . مسئول و صاحب امتیاز این مجله را سعدی محمد امین دزه‌بی بعهدہ داشته‌است .

مجله انقلاب زراعی

"گوفاری شورشی کشتوکال"

بغداد ۱۹۷۰

هفته‌نامه کردی و عربی بود که از سوی اداره اطلاعات و انتشارات عراق در مورد اصلاحات ارضی منتشر میشد و اولین شماره آن در ۲۸ ژوئن ۱۹۷۰ انتشار یافته و از این مجله جمعا " ۵ شماره منتشر شده‌است .

مجله کوهستان

"گوفاری چیا"

هولیر ۱۹۷۰

نشریه‌ای بود ادبی که وسیله بدرخان سندی در اربیل منتشر میشد
اولین شماره آن در نوامبر ۱۹۷۰ و دومین شماره آن در سال ۱۹۷۱ منتشر
شده است .

مجله علوم تربیتی

"گوفاری په روه رده و زانست"

بغداد ۱۹۷۱

فصلنامه ادبی و تربیتی است که اداره کل فرهنگ کرد وابسته به
وزارتخانه امور شمال بزبان کردی انتشار میدهد و اولین شماره آن در سال
۱۹۷۱ و شماره (۴) آن در تابستان ۱۹۷۲ بمدیریت شوکر مصطفی انتشار
یافته .

روزنامه برادری

"روزنامه‌ی برایه‌تی"

سلیمانیه ۱۹۷۱

هفته‌نامه سیاسی بود که بمدیریت رمزی قزاز در سلیمانیه منتشر میشد
و نخستین شماره آن در ۱۱ سپتامبر ۱۹۷۱ و آخرین شماره آن (۱۷) در
۱۸ مارس ۱۹۷۲ انتشار یافته و صاحب امتیاز آنرا حبیب محمد کریم و
سردبیریش را دارا توفیق بعهده داشته‌اند .

روزنامه راه اتحاد
"روزنامه‌ی ریگای یه کیتی"

۱۹۷۱

ماهنامه‌ایست سیاسی که از طرف گروهی از سیاسیون ایرانی در خارج ایران بزبانهای عربی، کردی، فارسی، بلوچی و آذربایجانی انتشار می‌یابد و اولین شماره آن در آوریل ۱۹۷۱ منتشر شده و هنوز نیز ادامه دارد

مجله نویسنده کرد

"گوفاری نوسه‌ری کورد"

۱۹۷۱

ماهنامه ادبی و اجتماعی است که از طرف اتحادیه نویسندگان کورد در بغداد منتشر میشود و سردبیری آنرا معروف خزنده‌دار بعهدده دارد و اولین شماره آن در مارس ۱۹۷۱ انتشار یافته و تا حال (۷) شماره از این مجله انتشار یافته‌است و مدتی نیز سردبیری آن را دکتر س‌نسرین فخری عهده‌دار بوده‌است . (۱)

(۱) . از این مجله جمعاً " ۱۲ شماره انتشار یافته و پس از آن متوقف

گردیده است (م) .

مجله صدای استاد

"گوفاری دهنگی ماموستا"

سلیمانیه ۱۹۷۱

ماهنامه‌ایست از سوی جامعه معلمان کردستان شاخه سلیمانیه به
مسئولیت محمد نوری توفیق منتشر میشود و شماره اول آن در سال ۱۹۷۱
انتشار یافته و تاکنون (۷) شماره دیگر آنرا خوانده‌ایم و انتشار آن ادامه
دارد .

روزنامه زندگی

"روژنامه‌ی ژیان"

سلیمانیه ۱۹۷۱

یومیهای است ادبی که در سلیمانیه توسط کاکه‌ی فلاح و سردبیری
عبدالقادر برزنجی انتشار می‌یابد و اولین شماره آن روز پنجشنبه (۱۰)
کانون الاول ۱۹۷۱ منتشر شده و همچنان نیز ادامه دارد .

مجله دیدگاه

"گوفاری روانگه"

بغداد ۱۹۷۱

فصلنامه‌ایست ادبی از سوی گروهی از جوانان نوگرایی کرد در بغداد
انتشار می‌یابد و شماره اول آن در سال ۱۹۷۱ انتشار و تا حال (۳) شماره
دیگر آن ببازار آمده و مسئولیت انتشار آنرا حسین عارف عهده‌دار است .

روزنامه صدای کشاورز

" روزنامه‌ی ده‌نگی چوتیسار "

بغداد ۱۹۷۱

هفته‌نامه سیاسی است که از طرف اتحادیه دهقانان عراق منتشر
میشود و از شماره (۱۲۱) آن ببعد بخش کردی نیز به آن اضافه شده و
نخستین شماره کردی آن (۱۰) ماه مه ۱۹۷۱ انتشار یافته و هنوز نیز
ادامه دارد .

مجله روزکردستان

" گوفاری روزی کوردستان "

بغداد ۱۹۷۱

ماهنامه علمی و ادبی و اجتماعی است که از طرف گروهی از جوانان
روشنفکر کرد در بغداد انتشار می‌یابد و سردبیر آن صالح یوسفی و مدیر
داخلی را سعید ناکام عهده‌دارند . از سال اول این مجله (۸) شماره
و از سال دوم آن تا حال (۳) شماره انتشار یافته، این مجله بزبان -
کردی و عربی منتشر میشود .

روزنامه‌ی برادری

" روزنامه‌ی برابری "

بغداد ۱۹۷۲

هفته‌نامه سیاسی است که توسط اداره روزنامه " التاخی " بزبان

کردی منتشر میشود و صاحب امتیاز آن حبیب محمد کریم و سردبیر آن دارا توفیق میباشد و اولین شماره این هفته نامه کردی ۲۶ ماه مه ۱۹۷۲ انتشار یافته و مدیریت داخلی آنرا رفیق چالاک بعهدده دارد .

مجله شفق

"گوفاری گزنگ"

کرکوک ۱۹۷۲

مجله‌ای است ادبی که توسط اتحادیه نویسندگان کرد شاخه کرکوک زیر نظر رضاشوان منتشر میشود و نخستین شماره آن در آوریل ۱۹۷۲ - انتشار یافته .

مجله ستاره

"گوفاری ئه ستیره"

سلیمانیه ۱۹۷۲

ماهنامه‌ایست بزبان کردی و ویژه بچه‌ها که مدیریت آنرا صالح - یوسفی بعهدده دارد و هیئت تحریر آن عبارتند از رزگار شوقی - احمد سیدعلی برزنجی ، عبدالکریم محمود شیخانی و صدیق محمود برزنجی و مسئولیت داخلی آنرا لاله عبده بعهدده دارد و اولین شماره آن در سال ۱۹۷۲ انتشار یافته است .

روزنامه فکر جدید

" روزنامه‌ی بیری نوی "

بغداد ۱۹۷۲

هفته‌نامه‌ایست سیاسی و اجتماعی که وسیله حزب کمونیست عراق
بزبان کردی و با مسئولیت فخری کریم زنگنه و سردبیری دکتر حسین—
قاسم عزیز منتشر میشود و اولین شماره آن ۱۷ ژوئیه ۱۹۷۲ انتشار یافته

مجله فکر جدید

" گواماری بیری نوی "

مه‌ولیر ۱۹۷۲

سالنامه‌ایست ادبی ، علمی ، فرهنگی ، سیاسی و اجتماعی که به
وسیله انجمن ادبی کرد در اربیل منتشر میشود و سرپرستی آنرا عبدال—
رحمان سعدی و سردبیری آنرا هم کاردوعبد و الفهار که لالی بعهده‌دارد
و نخستین شماره آن در سال ۱۹۷۲ انتشار یافته است .

مجله نویسنده نو

" گواماری نو و سه‌ری نوی "

مه‌ولیر ۱۹۷۲

مجله ماهیانه‌ای است که از طرف اتحادیه نویسندگان کرد شاخه—
اربیل انتشار می‌یابد و هیئت تحریریه آن عبارت از . عزالدین فیزی ،

محمد کریم هه‌ورامی ، کریم شا ره‌زا ، محمدحسن منگوری ، عزیزگردی ،
جمیل ره‌نجبر و مدحت بی‌خه‌و بودند و اولین شماره این مجله در ژوئن
۱۹۷۲ انتشار یافته .

مجله دانشکده ادبیات

"گوفاری کولیجی ته ده بیات"

بغداد ۱۹۷۲

مجله‌ای است آکادمیک و علمی که از طرف دانشکده ادبیات دانشگاه
بغداد بزبانهای کردی - عربی و انگلیسی زیرنظر دکتر معروف خزنه دار
منتشر میشود و اولین شماره کردی آن سال ۱۹۷۲ انتشار یافته است . (۱)

مجله هوشیاری کارگران

"گوتاری هوشیاری کریکاران"

بغداد ۱۹۷۲

هفته‌نامه‌ای است که بزبانهای کردی و عربی از طرف اتحادیه کارگران
عراق انتشار می‌یابد و نخستین شماره کردی آن در ۷ دسامبر ۱۹۷۲ منتشر
شده است .

---

(۱) تا آنجایی که مترجم اطلاع دارد تاکنون ۲۲ شماره از این مجله
انتشار یافته‌است .

مجله فرهنگستان علوم کرد

"گوفاری کوپری زانیاری کورد"

بغداد ۱۹۷۳

فصلنامه‌ای است که بزبانهای کردی و عربی از طرف فرهنگستان علوم کردی در بغداد انتشار می‌یابد و شماره اول آن در سال ۱۹۷۳ منتشر شده است و مسئولیت آن بعهدده دکتر احسان فواد و سردبیریش را کمال مظهر بعهدده دارد و انتشار آن بطور مرتب ادامه دارد .

مجله بابا گور گور (۱)

"گوفاری بابا گور گور"

کرکوک ۱۹۷۳

مجله‌ایست فرهنگی و ادبی که از طرف اتحادیه محصلین و دانشجویان کردستان شاخه کرکوک منتشر میشود و اولین شماره آن در سال ۱۹۷۳ - انتشار یافته .

مجله به پیش

"گوفاری بوپیشه وه"

هه ولیر ۱۹۷۳

این مجله از طرف اتحادیه معلمین کردستان شاخه اربیل با سردبیری عثمان حسن دزه‌بی و معاونت محمد منگوری انتشار می‌یابد و نخستین شماره آن در فوریه ۱۹۷۳ منتشر شده است .

---

(۱) . بابا گورگور منطقه‌ایست نفت خیز بین موصل و کرکوک در کردستان .

مجله روشنفکر

"گوفاری روشنبـر"

مجله‌ای است که از طرف گروهی از جوانان روشنفکر اربیل انتشار می‌یابد که مسئولیت آنرا عبدالرزاق بیتوشی با همکاری احمد شریف به عهده دارند و هیئت تحریر آن نیز ممتاز حیدری، سامیه شاکر، حازم باجلان و عبدالقادر محمد امین می‌باشند و اولین شماره این مجله در آوریل ۱۹۷۳ منتشر شده است.

ضمیمه (۱)

عبدالجبار جباری در کتاب "تاریخ روزنامه نگاری کردی" اسامی چندین مجله و روزنامه را ذکر کرده که در کتاب ژورنال‌لیسم کرد جمال خزنه دار درج نشده و از آنها یاد نشده لذا برای تکمیل شدن و قابل استفاده بودن بیشتر این مجموعه اقدام به ترجمه قسمتهایی که لازم بود گردیده است.

مجله صدای کرد

"گوفاری بانکی کورد"

مجله‌ای بوده ادبی که هر ماه دو شماره از آن در بغداد انتشار یافته و اولین شماره آن تاریخ ۱۹۱۳/۱۲/۲۶ در ۲۴ صفحه چاپ گردیده. از این مجله جمعا ۵ شماره منتشر شده و صاحب امتیاز و مدیر مسئول آن مرحوم جمال بابان بوده است.

(۱) - کتاب "میژوی روزنامه که ری کوردی" اثر عبدالجبار جباری

چاپ سلیمانیه ۱۹۷۰.

مجله‌ارمغان جوانان

"گوفاری دیاری لاوان"

این سالنامه در سال ۱۹۳۳ از طرف گروهی از جوانان روشنفکر کرد در بغداد انتشار یافته و شماره دوم آن در سال ۱۹۳۴ باز بهمت همان گروه ببازار آمده‌است . لازم به یادآوری است که این مجله یا سالنامه را ابراهیم احمد، شاکر فتاح ، فاضل طالبانی و حامد فرج منتشر کرده‌اند .

مجله نزار

"گوفاری نزار"

هفته‌نامه سیاسی بوده که وسیله علالدین سجادی و محمودسنوی در بغداد انتشار یافته و اولین شماره آن روز سه‌شنبه (۳۰) ماه مه ۱۹۳۸ - منتشر و تا سال ۱۹۴۹ جمعا " (۲۲) شماره از این مجله چاپ شده، گفتار - های کردی و عربی این مجله را حسین جمیل ، حیدر سلیمان ، - کامل چادرچی ، خانم بهیه فرجاله ، محمد امین زکی بگ ، شاکر فتاح ، عزیز شریف ، پروین مصطفی ، پاکیزه رفیق حلمی ، عطا عبدالقادر ، محرم محمد امین ، محمد سعید خفاف ، احمد شالی ، زنون ایوب و عبدالصمد خانقاه تهیه مینموده‌اند .

روزنامه نوروز

" روزنامه‌ی نه و روز "

هفته‌نامه سیاسی ، اجتماعی و ادبی بوده که توسط کمال میوزا کریم منتشر شده و اولین شماره آن روز ۲۵ حوزیران ۱۹۵۹ در شهر سلیمانیه انتشار یافته و تا ماه مه ۱۹۶۰ جمعا " (۱۹) شماره از این روزنامه منتشر شده است .

مجله شفق

" گوفاری گزننگ "

مجله ادبی و اجتماعی و فرهنگی که وسیله محصلین شبانه دبیرستان - های شهر سلیمانیه در سال ۱۹۵۹ انتشار یافته و بیش از این اطلاعی از وی در دست نیست .

روزنامه الاخبار

" روزنامه‌ی دهنگ و باس "

یومیه خبری بود که در بغداد بزبان عربی انتشار می یافت و صفحه مقابل آخرا آنرا به کردی اختصاص داده بودند ، صاحب امتیاز این روزنامه محمد البریفکائی و مسئول قسمت کردی آن محمد توفیق ووردی بوده و تا سال ۱۹۶۸ بهمین روال منتشر میشد .

مجله کوهستان

"گوفاری چپا"

مجله علمی و اجتماعی بود که توسط اداره روزنامه شفق "گزنگ" در سلیمانیه انتشار یافته و در سال ۱۹۶۸ (۲) شماره از این مجله به بازار آمده است .

روزنامه کردستان

"روزنامه‌ی کوردستان"

روزنامه‌ای بود که بزبانهای کردی و ترکی در سال ۱۹۰۸ وسیله عبدالرزاق آلی بدرخان در اورمیه "رضائیه" انتشار یافته و پس از تبعید ناشر آن به روسیه این روزنامه نیز متوقف شده است .

روزنامه کرد

"روزنامه‌ی کورد"

این روزنامه زبان حال انقلاب اسماعیل آقاسمکو بوده و در سال ۱۹۲۱ در شهر رضائیه توسط شیخ محمد قزلجی منتشر شده است ، از این روزنامه تنها (۴) شماره انتشار یافته .

مجله ماد

"گوفاری ماد"

مجلدای بوده که بزبانهای کردی و فارسی وسیله محمد مهری انتشار یافته و بیشتر قسمت کردی آن اختصاص به اشعار اورامی داشته و روشن نیست

از این مجله چند شماره و در کجا منتشر شده است . (۱)

روزنامه لحن

" روزنامه‌ی راویژر "

روزنامه‌ای بوده بزبان کردی در شهر سنندج انتشار یافته و بیش از این اطلاعی از وی در دسترس نیست .

مجله روزگرد

" گوفاری روزی کورد "

هفته‌نامه اجتماعی و ادبی بوده که از طرف حزب هیوا " امید " در استامبول بزبانهای کردی و ترکی انتشار یافته و اولین شماره آن ۶حوزیران ۱۹۱۱ مزین به تمثال کریم‌خان زند منتشر شده و از این مجله جمعا " (۳) شماره انتشار یافته و ناشر آنرا عبدالکریم افندی که از کردهای سلیمانیه عراق بود بعهدده داشته‌است .

---

(۱) ناشر مجله ماد دکتور محمد کیوان پور مگری بوده و ۲ شماره از آن در تهرآن انتشار یافته است ، نویسنده در مورد اسم ناشر موتکب اشتباه‌گردیده است ، ضمنا " دکتور کیوان پورمگری یک شماره نیز مجله " بغستان " با همان روال ماد انتشار داده‌است

مجله آفتاب کرد

"گوفاری همتاوی کورد"

ماهنامه سیاسی و اجتماعی بوده که دراستامبول بمدیریت عبدالعزیز بابان و گروهی از جوانان و روشنفکران کرد انتشار یافته و اولین شماره آن در تشرین‌الاول ۱۹۱۳ مزین به تمثال عبدالرحمان پاشای بابان منتشر شده و از قرائن چنان پیداست که از این مجله تنها همین یکشماره نشر یافته است .

مجله گوهمستان

"گوفاری چیا"

ماهنامه سیاسی و علمی و اجتماعی و ادبی بوده که با حروف لاتین در اروپا وسیله کردان مقیم آن سامان انتشار یافته و ناشر آن رهشوی نام داشت (۱) و اولین شماره آن در سال ۱۹۶۶ و شماره (۴) سال دوم آن مارس ۱۹۶۷ منتشر شده و انتشار آن ادامه دارد .

(۱) مجله چیا از ۱۹۶۶ در اروپا وسیله "همره‌ش رهشویه" مشهور به "همه‌دی تورانلی" انتشار یافته و از همکاری سازمانهای دانشجویی و احزاب سیاسی کرد و اتحادیه بین‌المللی کردستان و کمک و مساعدت نویسندگان کرد شوروی برخوردار است و گویا انتشار آن هنوز هم ادامه دارد (م)

ضمیمه (۲)

در ایران نیز بعضی اوقات روزنامه و مجلات کردی (یا اینکه صفحاتی از آن به کردی اختصاص داده شده) انتشار یافته از آنجائیکه در ژورنالیسم

کردی جمال خزنده‌دار و تاریخ روز نامه‌نگاری کردی ، عبدالجبار جباری از آنها اسمی برده نشده ، لذا اسامی و شوخ مختصر آنها را در این ضمیمه می‌گنجانم .

۱- روزنامه‌گردان ، مدیر تیمور افشار نادری

۲- کردستان ، عبدالحمید بدیع‌الزمانی ، مجله هفتگی اجتماعی به زبان کردی در تهران بین سالهای ۱۳۵۰-۱۳۲۰ انتشار یافته .

۳- کردستان ، ناشر عبدالرحمان سربخداغی در تهران

۴- کردستان ، ناشر دکتر محمد کیوان پورمکری

۵- کرد و کردستان ، ناشر کریم کرد .

۶- صدای کردستان ، ناشر محمد کریم معتمد وزیری محل نشر

کردستان (۴)

۷- روزنامه رهبرکرد ، در سال ۱۳۳۰ بمدیریت خسرو اکبری در کرمانشاه منتشر شده ولی معلوم نیست که آیا بزبان کردی یا فارسی انتشار-

(۱) و (۲) کتاب چهره مطبوعات معاصر ایران ص ۳۰۷ تهران ۱۳۵۱

(۳) همان کتاب ص ۳۰۸

(۴) همان کتاب ص ۲۹۶ ، این روزنامه گویا در سندح انتشار یافته .

یافته ولی بیش از (۲) شماره از آن نشر نشده است (۱)
 ۸- روزنامه صدای کرد ، در سال ۱۳۳۱ وسیله اسماعیل شاکری در کرمانشاه
 منتشر شده و گویا یک شماره از آن منتشر شده است . (۲)
 ۹- سالنامه مهاباد ، سالنامه‌ای بود که توسط آقای دکتر محمد مجدی در
 سال ۳-۱۳۳۲ دو شماره از آن انتشار یافته و چندین شعر کردی نیز در آن
 دیده میشود .

۱۰- در مجلات دانشکده‌های ادبیات دانشگاه‌های تبریز - جندی شاپور -
 پهلوی شیراز و اصفهان نیز که بصورت فصلنامه منتشر میشوند اکثراً " مقالات
 و گفتارهای کردی از استادانی چون دکتر محمد مجدی - عبیداله (۳)
 ایوبیان - عزیز آصفی - سید محمد حسینی و قادر فتاحی قاضی دیده می-
 شود (۴)

---

(۱) و (۲) نقل از کتاب " تذکر مختصر شعرای کرمانشاه " تالیف باقر
 شاکری چاپ کرمانشاه سال ۱۳۳۷ .
 (۳) و (۴) آقایان ایوبیان و قادر فتاحی قاضی از محققین نامدار کرد در
 بیت می باشند و هر کدام نیز دارای تالیفات جداگانه‌ای بزبان کردی
 میباشند .

ختم کلام

بعنوان ختم کلام بد نیست یادی هم از گردانندگان مجله ارمنی زبان - " دروشاک " که در سالهای ۶-۱۸۹۵ در ترکیه منتشر میشد ، بنمائیم و احتمالاً " گردانندگان دروشاک مشوق کردها برای انتشار روزنامه و مجله کردی شده‌اند زیرا بطوریکه در تواریخ ارامنه آمده‌است .

..... عبدالرحمان نامی در ژنو سلسله مقالاتی بزبان کردی درباره برادری و همگامی کردها و ارامنه می نوشت که بصورت پاورقی وضمیمه مجله " دروشاک " در سالهای ۶-۱۸۹۵ در بین کردها انتشار مییافت .

باید خاطر نشان ساخت که با احتمال قوی عبدالرحمان نامی که در تاریخ ارامنه آمده باید همان عبدالرحمان بگ بدرخان باشد که در سال ۱۸۹۸ ، اقدام به انتشار نخستین روزنامه بزبان کردی نمود .

احمد شریفی (آذر ۱۳۵۷)

(۱) - تاریخ سیاسی و اجتماعی ارامنه تاء لیف دکتر الکساندر پادماگریان

و گیوا قاسی تهران ۱۳۵۱ ص ۳۴۸

آشنائی با چند روزنامه‌نگار معروف کرد

پیره میرد

۱۸۶۷ - ۱۹۵۰

توفیق فرزند محمود آقا فرزند حمزه آقا مصرف معروف به "پیره میرد" در سال ۱۸۶۷ م در محله "گویزه" شهر سلیمانیه بدنیا آمده و پس از تحصیلات در حجره‌ها و مساجد تا سال ۱۸۹۸ در خدمت دولتی بوده و در سال ۱۸۹۹ به عضویت مجلس عالی استامبول منتخب میشود .

در سال ۱۹۰۵ از دانشکده حقوق فارغ‌التحصیل شده و در سال ۱۹۰۷ - اقدام به انتشار روزنامه "کورب" در استامبول نمود و در همان سال مقالاتی نیز برای روزنامه‌های "مصور محیط" و "اقدام" و "سه ربه ستی" در ترکیه و "فرهنگ" و "شفق سرخ" در تهران ارسال داشته .

بین سالهای ۱۹۰۹ - ۱۹۱۸ معاونت استانداری استانهای "جوله میرگ" "تیره مورس" و "بالاوا" و "بیت الشباب" و "گوموش کوی" و "اتابازاری" در دستگاه حکومت ترکیه عثمانی بکار اشتغال داشته و در سال ۱۹۱۸ به سمت استاندار "اماسیه" منصوب میشود و در سال ۱۹۲۴ به شهر سلیمانیه موطن اصلی خویش عودت مینماید .

در سال ۱۹۲۶ در سلیمانیه اقدام به نشر روزنامه‌های "ژیان" و "ژین" نمود تا اینکه عاقبت در روز ۱۹ حوزیران ۱۹۵۰ دارفانی را وداع گفت .

پیره مرد ۸۳ سال زندگی کرد و بیشتر اوقات عمر خویش را صرف چنچ آروزی فولکلور کردی ، داستان نویسی و شعر نویسی و شعر سرائی نمود و ۲۶ سال

تمام نیز بکار مطبوعاتی و انتشار جراید مذکور پرداخت .

آثار چاپ شده پیره میرد :

۱- پند پیشینیان

۲- نمایشنامه " مهم وزین "

۳- کتاب دوازده سواره مریوان

۴- فکاهیات پیره میرد " گالته و گه پ "

۵- ترجمه رمان کمانچه زن

۶- تعلیق بر دیوان مولوی در دو جلد

نجم الدین ملا

۱۸۹۰ - ۱۹۶۳

نجم الدین ملا فرزند ملاغفور فرزند ملا ابراهیم در سال ۱۹۱۸ در شهر سلیمانیه دیده بجهان گشوده و از سن ۱۴ سالگی در مکتب پدرش و حجره حاج شیخ مصطفی قاضی به تحصیل پرداخته و پس از پایان تحصیلات موسوم عصر برای مدت کوتاهی به کارمندی دولت پرداخته است و در سال ۱۹۲۶ با حسین حوزنی موکریانی اقدام به نشر مجله " زاری کرمانجی " نمودند .

نجم الدین ملا مدت چهل سال مدرسه‌ای را که خود بنا نهاده بود بنام " کشتی نوح " اداره نمود و در این دوران شرح حال صدها شاعر و نویسندگان و مورخ و بطور کلی مشاهیر کرد را جمع آوری و بعضی از آنها را مزین صفحات

روزنامه " ژین " نموده و در همان روزنامه ستون ویژه‌ای در اختیار داشت که در آن برای کودکان داستان می‌نوشت و ده‌ها جلد کتاب خطی از وی باقی مانده‌است .

نجم‌الدین مهلا روز ۵ ماه ۱۹۶۳ وفات یافت .

حسین حوزنی موکریانی

۱۸۹۳ - ۱۹۴۷

سیدحسین فرزند سید عبدالطیف مشهور به "حوسین حوزنی موکریانی" روز ۱۲ ایلول ۱۸۹۳ در شهر ساوجبلاغ (۱) " مهاباد " متولد شده و از

---

(۱) حسین حوزنی موکریانی در محله حاج حسنیان بدنیا آمده و ساختمان مسکونی آنها تا حدی بهمان حالت باقی است و اکنون منزل مسکونی حاج اسماعیل زودی است که درست در ابتدای خیابان جام جم " پشت قهلا " واقع شده‌است . (مترجم)

همان دوران کودکی به مسائل و تحقیقات کردشناسی و روزنامه‌نگاری علاقه داشته و از سن ۱۲ سالگی مهاباد را ترک و با شغل و پیشه‌مهرکندن و عکاسی روزگار را گذرانید و نخستین چاپخانه کردی را در کردستان دایر و یکی از اولین روزنامه‌نگاران و مورخین کرد است و اغلب مستشرقین از وجودش استفاده‌های شایانی برده‌اند و پرفسور بازیل نیکتن مورخ و کردشناس - روسیه در مورد او می‌نویسد .

آقای سید حسین حوزنی مولف و مورخ بزرگ کرد منت بزرگی را بر من و همه مستشرقین نهاده .

منیورسکی در باره او می‌نویسد .

حقیقت اینست که او در راه روشن کردن مسائل تاریخی و شناسانیدن ملت خویش از هیچ کوششی دریغ نورزیده‌است .

حسین حوزنی در شامگاه ۲۰ ایلول ۱۹۴۷ در شهر بغداد مسموم گردید و جسدش را در گورستان شهر اربیل بخاک سپرده‌اند .

آثار چاپ شده او :

- ۱- خونچه‌ی بهارستان " غنچه بهارستان " حله‌ب ۱۹۲۵
- ۲- خوشی و ترشی " تلخ و شیرین " ره و اندوز ۱۹۲۹
- ۳- پرورش کرم ابریشم ترجمه " " "
- ۴- آوریکی پاشه وه " نگاهی به گذشته " در (۳) جلد ۳۱ - ۳۰ - ۱۹۲۹
- ۵- کوردستانی موکریان یا تاریخ آتروپاتین ۱۹۳۸ ره‌واندوز
- ۶- به کورتی هه لکه وتی دیریکی بغداد
- ۷- لاپه‌ره یه ک له دیریکی کوردستانی موکریان " صفحه‌ای از تاریخ کردستان

دوگری " بغداد ۱۹۴۷ .

- ۸- پیشه‌وای نایین " رهبر دین " ره‌واندوز ۱۹۲۶
- ۹- وینه‌گه ری وکولین " عکاسی و سیاحت " ره‌واندوز ۱۹۳۴
- ۱۰- میژووی کوردونادرشاله خاکی ایران دا " تاریخ کرد و نادرشاه در
" ایرانزمین " ره‌واندوز ۱۹۳۴
- ۱۱- میژووی شاهنشایی کووردی زهند " تاریخ شاهنشاهی کرد زند
ره‌واندوز ۱۹۳۴ .
- ۱۲- میژووی ناودارانی کورد " تاریخ مشاهیر کرد " ره‌واندوز ۱۹۳۱
- ۱۳- تاریخی حکمدارانی بابان
- ۱۴- کورد و نادرشاه " کرد و نادرشاه " ره و اندوز ۱۹۳۴
- ۱۵- کوردی زهند " کرد زند " " "
- ۱۶- میژووی میرانی سوران " تاریخ حکام سوران " ره و اندوز ۱۹۳۵
- ضمنا " ده‌ها جلد کتاب خطی و چاپ نشده از وی باقی مانده و چندین
روزنامه و مجله کردی را نیز منتشر کرده‌است .
- جلادت امین عالی بدرخان

۱۸۹۷ - ۱۹۵۱

جلادت فرزند امین عالی فرزند عبدولخان بدرخان در روز ۲۶-
نیسان ۱۸۹۷ در آستانه بدنیا آمده و خاندان بدرخان پاشا از معروفترین
و مقتدرترین خانواده‌های عثمانی بوده و جلادت توانسته با اتکا بواقفدار
و ثروت فراوانی که داشته‌اند از رشته حقوق فارغ‌التحصیل شود .
پس از روی کار آمدن اتاتورک ، خاندان امین پاشا بدرخان ناچار گردید

که به مصر پناهنده شوند و فرزند دیگر ادین پاشا یعنی کامران بدرخان از مصر به آلمان سفر کرده و از آن دیار او نیز در رشته حقوق موفق به اخذ لیسانس شده است و جلادت بدرخان نیز در اروپا به برادرش ملحق میشود در همان ایام انقلاب شیخ سعید پیران در ترکیه عثمانی اوج میگیرد و برادران بدرخان " جلادت - کامران - سوره بیابگ " از اروپا بکردستان بازگشته و به سازماندهی نیروهای کرد برای مبارزه با دولت عثمانی می پردازند ، اما این انقلاب سرکوب گردید و برادران بدرخان برای دگربار از کردستان موطن خویش پراکنده و فراری میشوند و جلادت در روز ۳۰ اوت ۱۹۳۰ با استفاده از سلسله جبال کردستان بین ترکیه و سوریه بمابین کشور پناهنده میشود و تا پایان عمر همچنان در سوریه باقی ماند و زندگی را در نهایت تنگدستی میگذرانید ، با اینحال از انتشار مجلات و روزنامه بزبان کردی خودداری نمیورزید و توانست بنگاه انتشارات " هاوار " را تاسیس و مجله‌ای نیز بهمین نام انتشار دهد که تا سال ۱۹۴۳ دوام داشت .

جلادت بدرخان قبل از انتشار هاوار نیز مجله مصور " روناهی " را منتشر مینمود و او از نخستین کسانی است که کتاب و روزنامه و مجله را باحروف لاتین کردی انتشار داده است . او بزبانهای کردی - ترکی - عربی - یونانی ، آلمانی - فرانسه ، روسی و انگلیسی بخوبی آشنائی داشته و بدین زبانها نیز ترجمه و تالیفاتی در باره کرد و کردستان دارا میباشد . و از او چند فرهنگ کردی - فرانسوی چاپی و خطی نیز باقی است جلادت بدرخان از سال ۱۹۳۴ تا ۱۹۳۶ استاد زبان فرانسوی هنرستان صنعتی دمشق و در سال ۱۹۳۹ بوکالت کمپانی " ریج " منصوب میشود .

بدرخان پاشا عاقبت در روز ۱۵ تموز ۱۹۵۱ در سوریه دارفانی را وداع گفت .

ابراهیم احمد

۱۹۱۴

ابراهیم احمد در سال ۱۹۱۴ در شهر سلیمانیه متولد و در سال ۱۹۳۷ در بغداد در رشته حقوق فارغ التحصیل شده و در سالهای ۴۲ - ۱۹۴۴ در اربیل حاکم بوده و از سال ۱۹۳۹ لغایت ۱۹۴۹ با همکاری علاالدین سجادی اقدام به نشر مجله " که لاویژ " کرده و مجله که لاویژ یگانه مطبوعه‌ی کردی است که مدت ۱۰ سال تمام بی وقفه منتشر شده است و بعلل کار شکنی‌هایی که در راه نشر که لاویژ برایش پیش آمد مینمود در سال ۱۹۴۴ از کار دولتی دست کشیده است .

ابراهیم احمد در سال ۱۹۴۹ بمدت دو سال در زندان بغداد اسیر و دو سال نیز در تبعید زیر نظر پلیس در کرکوک بسر برده ، از وی در جوایز کردی و عربی مقالات و اشعار فراوانی بچاپ رسیده و بسوی روشنائی " بهره و رودناکی " نثر و داستان زیبائی است از وی که در سال ۱۹۴۵ بچاپ رسیده ضمناً " زمان " کویره وهری " " ژانی که ل " درد ملت و الکرادوالعرب نیز جزو کتابهای چاپ شده این سیاستمدار میباشند .

قه چاغ مرادی شباب

۱۹۱۴

قه چاغ در سال ۱۹۱۴ در شهر قارص کردستان ترکیه متولد و در سال ۱۹۱۸ همراه خانواده اش به ارمنستان مهاجرت کرده و تحصیلات ابتدائی را در مدرسه روسی شماره (۴۵) شهر تفلیس بپایان رسانیده و سپس دانشکده زبان و ادبیات و دانشسرای راهنمائی معلمین ادبیات کردرانیز در شهر ایروان بپایان رسانیده و مدت دو سال در شهر لنیننگراد به تدریس اشتغال داشته و در سال ۱۹۳۹ وارد جرگه ارتش سرخ گردید و یکی از - قهرمانان ارتش سرخ در میدانهای نبرد چکسلواکی و برلین بشمار میرود قه چاغ در سال ۱۹۵۸ از ارتش کناره گیری کرده و در رادیو ایروان قسمت کردی به کار اشتغال ورزید و در سال ۱۹۵۹ به عضویت هیئت تحریریه روزنامه کردی زبان راهنو " ریاتازه " درآمد و اکنون نیز همچنان در آن روزنامه بکار مشغول است او در جنگهای میهنی دو مرتبه زخمی شده و شش مدال جنگی دریافت داشته که مشهورترین آنها مدال ستاره سوخاست . تحت سرپرستی قه چاغ دهها کتاب کردی از نویسندگان کرد ارمنستان - شوروی بسان پرفسور سمندی سیابندوف - مکایل رشید - پرفسور حاجی جندی و کارلینی چچان بچاپ رسیده ، او بزبانهای کردی - روسی - ارمنی ، گرجی و آذری تسلط کامل دارد .

آثار چاپ شده قه چاغ

- ۱- مجموعه اشعارش بزبان کردی که در سال ۱۹۳۳ در روزنامه ریاتازه "راهنو" بچاپ رسیده و بعداً " بصورت کتاب انتشار یافته‌اند .
- ۲- صدها گفتار و مقاله از ایشان بزبانهای کردی - روسی - عربی - ارمنی آذری و گرجی در جراید کشورهای جماهیر شوروی بچاپ رسیده .
- ۳- در سال ۱۹۳۷ بخشی از نوشته‌های ارزشمند تولستوی رابگردی ترجمه و بچاپ رسانیده .
- ۴- منتخبی از آثار پوشکین ، ماکسیم گورکی - لیبرمنتوف - نیکراسو - و مایاکوفسکی را ترجمه و بزبان کردی در ایروان انتشار داده .
- ۵- شوق " شوق " مجموعه شعر کردی است که از قه‌چاغ مراد در سال ۱۹۵۹ در ایروان چاپ شده .
- ۶- کتب ادبیات ملی " نهدهبی نه‌ته وهیی " را بزبان کردی با همکاری میری اسد برای کلاسهای هفتم و هشتم مدارس کردی ارمنستان شوروی آماده و نوشته‌است و ضمناً " تفسیرها و مقالات وی کماکان در روزنامه ریاتازه چاپ میشود .

سعید ناکام

۱۹۱۷

سعید ناکام در سال ۱۹۱۷ میلادی در یک خانواده دهقان متولد شده و در سال ۱۹۳۰ در خدمت استاد بزرگ خود حسین حوزنی موکریانی در رواندوز بکار مطبوعاتی در مجله " زاری کرمانجی " پرداخته و در سال ۱۹۳۴ همگام با حسین حوزنی و پیره‌میرد و محمد امین ره‌باتی اقدام به

انتشار روزنامه " ژین " نمود سعید ناکام در سال ۱۹۴۵ در دوران حکومت جمهوری کردستان ایران به مه‌آباد آمل و جزوه‌یشت تحریریه روزنامه کردستان شده و پس از انقراض آن جمهوری باز به عراق برگشته و در روزنامه "ژین" دوباره بکار پرداخت و ضمناً مدت یکسال نیز سردبیری مجله روز کردستان " روزی کوردستان " را عهده‌دار بوده‌است . (۱)

آثار چاپی او :

- ۱- شه‌سنوره دسکردانه " مرزهای تصنعی " چاپ شده در مه‌آباد در سال ۱۹۴۶ .
- ۲- مجموعه اشعار نوی را نیز در سال ۱۹۵۸ در سلیمانیه زیر چاپ برده
- ۳- بین سالهای ۶۹ - ۱۹۶۸ سردبیر مجله صدای پیشمرگه را عهده‌دار بوده که از سوی انقلاب کردستان عراق منتشر میشد
- ۴- مقالات ادبی و اجتماعی فراوانی از وی در جراید کردی و عربی منتشر شده‌است .

(۱) پس از شکست انقلاب کردستان عراق در سال ۱۹۷۵ ، سعید ناکام با گروهی دیگر از ادبای کرد به ایران پناهنده و مدتها در مه‌آباد اقامت داشت و یکسال بعد بعراق برگشت و گویا مدتی قبل در سلیمانیه‌دار فانی را وداع گفته .

نافیع یونس

۱۹۲۶ - ۱۹۶۳

نافیع در سال ۱۹۲۶ در شهر اربیل متولد و در سال ۱۹۴۸ از دانشکده حقوق دانشگاه بغداد فارغ التحصیل شده و در همان ایام تحصیل به صفوف مبارزین پیوسته و یکی از معروفترین افراد سازماندهی تشکیلاتهای سری عراق بشمار میرود و در سالهای ۴۵ - ۱۹۴۴ یکی از افراد سرشناس سازمان انقلابی " شورش " بوده و در سال ۱۹۴۸ دستگیر و بده سال زندان محکوم گردید و بزندان مرکزی بغداد منتقل و در ۱۸ حوزیران ۱۹۵۳ در زندان مورد وحشیانهترین شکنجهها و اذیت و آزار قرار میگیرد و پس از انقلاب تموز " ۱۹۵۸ " نافیع با همفکرانش اقدام به انتشار روزنامه " آزادی " به زبان کردی در کرکوک نموده و پس از مدتی اداره انتشار آنرا به بغداد منتقل مینمایند و مدتی بعد دستگیر و در سال ۱۹۶۳ در زندان با دژخیم مرگ دست گریبان میشود و جهان را وداع مینماید .

محمد ملاکریم

۱۹۳۱

محمد در سال ۱۹۳۱ در قریه "بیاره" بدنیا آمده و تحصیلات ابتدائی را در مساجد در خدمت پدر خود و مسجد حاجی خان در سلیمانیه بپایان رسانیده و از همان دوزان تحصیلی به کار مطبوعاتی و روزنامه نگاری علاقمند بوده و در ایامی که طلبه بود در سال ۱۹۴۵ با گروهی دیگر از طلبه‌ها اقدام به انتشار مجله مخفی بنام صدای طلبه "دهنگی فقی" نموده و از این مجله ۵ شماره انتشار دادند و در همان هنگام نیز با روزنامه "ژین" همکاری نزدیکی داشته و در سال ۱۹۵۵ به اتهام فعالیت‌های سیاسی دستگیر و یکسال زندان و یکسال تبعید محکوم میشود و در هنگام تبعید در شهر بدره با گروهی دیگر از همفکران و تبعیدی‌ها مجله دست‌نویسی بنام "کردستان" را انتشار داده و در سالهای ۵۸ - ۱۹۵۷ نیز با مجلات "هیوا" و "ههتاو" همکاری داشته‌است و در سال ۱۹۵۹ عضویت هیئت تحریریه روزنامه آزادی که در کرکوک منتشر میشد در آمده و در همان حال گفتار و مقالات سیاسی نیز برای روزنامه‌های عربی البلاد - الشبات - اتحاد الشعب و الحضاره می‌نوشت و با مجله "هیوا" نیز همچنان همکاری داشته و در سالهای ۶۲ - ۱۹۶۱ مسئولیت قسمت کردی مجله اصلاح زراعی را عهده‌دار شده و سمت مترجم بخش کردی مجله عراق نورا نیز داشته‌است.

محمد ملاکریم در سال ۱۹۶۴ بار دیگر به اتهام فعالیت سیاسی بمدت ۵ سال محکوم به زندان گردید که پس از سه سال آزاد و در سال ۱۹۶۷ مسئولیت روزنامه کردی زبان برایی "التاخی" را بعهده گرفته‌است و مقالات

ارزشمندی نیز از وی در مجله التراث الشعبی " در باره فولکلور کردبزیان
عربی انتشار یافته و بطور کلی محمد ملا کریم نام آشنائی است در میان
نویسندگان مطبوعات عراق اعم از کردی و عربی .

آثار چاپ شده او

- ۱- پیلانیک لهضدی گهلی چین " توطئه‌ای علیه خلق چین "
- ۲- حاجی قادری کویی شاعیر قوناغیکی نوی یه " حاجی قادرشاعرمرحله
نوین ادبیات کرد "
- ۳- کوردایه‌تی " کرد بودن "
- ۴- موجز تاریخ امراء سوران " بزبان عربی "
- ۵- کومه لیک لاوک و حیران " داستانه‌ای فولکلوری کرد "
- ۶- لنینی مهزن " لنین بزرگ "
- ۷- جه‌نگاوه ریکی ویتنامی جنگجوی ویتنامی "
- ۸- به چاپ رسانیدن دیوان بیخود
- ۹- هه‌ندی لای ته و دیوه که ی بیری قانیع " تفسیری براندیشه‌های قانع "